

Третият енергиен пакет

FOCUS

Повече избор за потребителите, инвестиции и сигурност на доставките - това са целите на новия пакет закони - т.нар. Трети енергиен пакет. Производството и доставката на енергия за в бъдеще трябва да се отдели от преносните системи. Гласуваното на 21 април 2009 законодателство засилва правата на потребителите на електричество и газ.

Разделяне на производителите и доставчиците от операторите на преносни системи

Според приетите текстове държавите членки ще могат да избират между три различни предложения за отделяне на производството и доставката на електричество и природен газ от експлоатацията на мрежата за пренос:

- пълно отделяне на собствеността върху преносната инфраструктура;
- създаване на независим оператор на система (НОС);
- създаване на независим преносен оператор (НПО).

Засилване на правата на потребителите

Новото законодателство гарантира повече права за потребителите, които ще могат например да сменят своя доставчик на газ или електричество в рамките на три седмици и без допълнителни такси. Компаниите ще трябва да предоставят на клиентите си всички необходими данни за потреблението на газ и електричество и за техните права като потребители. Предвижда се и създаване на независим механизъм за ефикасно обработване на жалби и извънсъдебно уреждане на спорове, като например омбудсман по въпросите на енергетиката или орган на потребителите.

По инициатива на Европейския парламент новото законодателство съдържа специални мерки за т.нар. "уязвими потребители" на енергия. Държавите членки трябва да предприемат "подходящи мерки" за борба с енергийната бедност, като например създаване на национални планове за действие в областта на енергетиката и социални помощи, за да гарантират необходимите доставки на електроенергия за уязвимите клиенти или подкрепа за увеличаване на енергийната ефективност.

Енергийна солидарност в извънредни ситуации

В законодателния пакет се предвиждат мерки за подобряване на регионалното сътрудничество между различните национални регулаторни органи, особено при ситуации, които "водят или има вероятност да доведат в краткосрочен план до сериозно нарушаване" на доставките на газ.

Третият енергиен пакет - отделянето на производството и доставката от преноса

Разделяне на преносители и производители

Едно от централните предложения на Европейската Комисията, станали известни като трети енергиен пакет, е разделянето на фирмите за пренос на газ и електроенергия от фирмите-производители и доставчици. Това означава на практика, че големите компании няма да могат да произвеждат енергия и едновременно с това да притежават енергийните мрежи.

През юли миналата година депутатите на ЕП изразиха подкрепа за единната енергийна система и за разделянето на собствеността в специална резолюция.

Поддръжниците на третия енергиен пакет смятат, че това отделяне ще стимулира инвестиции в енергийната инфраструктура. Комисията дава пример с Великобритания, където отделянето е вече реалност и където бяха изградени 4 нови терминала за втечен газ. В същото време в Германия още няма нито един и пазарът още е защитен.

В случай, че страните нямат желание да отделят, Комисията предлага системата на независимия оператор, според която компанията запазва собствеността си върху мрежите, но търговските и инвестиционните решения се взимат от независима фирма.

Според докладчика по темата - британската депутатка Eluned Morgan (ПЕС), единен европейски пазар в електричеството по принцип съществува в ЕС, но реалността е много различна. "Някои страни имат лесен достъп до пазара-например френски и германски компании са си осигурили 40 на сто от пазара във Великобритания, докато испански или британски фирми трудно достигат френския и немския пазар."

Идеята за разделянето не се поддържа от всички

Идеята за разделянето на фирмите-преносители от фирмите-производители и доставчици не среща еднакво топъл прием навсякъде. Франция и Германия бяха против плановете на Европейската комисия. Те, заедно с Австрия, Гърция, Латвия, Люксембург, Словакия и България, смятаха че изискването за разделение е неправомерно и може да има негативни социални последици.

Както подчерта чешкият депутат Jan Vřezina (ЕНП-ЕД) по време на първите дебати в комисията по индустрия през февруари, в много от новите членки на ЕС "сме зависими от един доставчик" и разделието е лишено от смисъл.

Как ще се отрази третият енергиен пакет на цените?

Няма надеждни данни за това, как новият пакет ще се отрази на цените на електроенергията, особено като се имат предвид други фактори, като например увеличеното търсене от страна Китай и Индия и високите цени на петрола. Симпатизантите на новото законодателство обаче смятат, че отвореният пазар ще стимулира по-ефективно производство на енергия и това ще задържи цените на разумни нива. Предвидени са и мерки за защита на потребителите с по-ниски доходи.

Влияние върху Системата за търговия с вредни емисии

Според ЕК Схемата за търговия с вредни емисии и възобновяемите източници на енергия могат да бъдат стимулирани само с истински пазар на газ и електричество. Експертите на Комисията смятат, че при наличие на повече конкуренция производителите на енергия, разпространителите, собствениците и доставчиците ще имат повече стимули да инвестират в алтернативни източници на енергия.

Европейска агенция в областта на енергийната регулация?

На 28 май 2008 депутатите от Комисията по промишленост и енергетика одобриха доклада на британския депутат Giles Chichester (ЕНП-ЕД), който призовава за създаването на Агенция за сътрудничество на енергийните регулатори с регулаторни правомощия. Това се различава от първоначалните планове на Комисията, която застъпва идеята само за координиращи функции.

Депутатите настояват тази Агенция да докладва редовно пред Парламента и той има думата при избора на нейния директор. Комисията по промишленост настоява нейното седалище да е в Брюксел, макар че последната дума по този въпрос имат държавните и правителствените лидери.

Агенцията би трябвало да има ключова роля при определяне на насоките на енергийния пазар. Предложението предвижда създаването на мрежи за доставки наречени "Европейска мрежа от оператори на преносни системи на електроенергия, които да се занимават с:

- - правилата за сигурност, процедури при извънредни ситуации
- - мрежите за доставка и правилата за достъп до тях
- - разполагане на трансгранични капацитети
- - правила за прозрачност относно мрежата
- - правила за енергийна ефективност
- - 10-годишен инвестиционен план
-

Какво представлява третият енергиен пакет?

В центъра на третия енергиен пакет са плановете за разделяне на производството от доставките. На практика това означава, че компаниите няма да могат да произвеждат енергия и в същото време да притежават мрежата. Целта на това разделяне е да отвори пътя за повече конкуренция на енергийния пазар и да поощри инвестициите в инфраструктурата. Друга цел е да се стимулират инвестициите във възобновяеми източници.

Либерализирането на пазара на газ - предистория

Основните цели на проекта за законодателство

Отделянето е ключов елемент на новата директива. Например, ако операторът по преноса на електроенергия и газ е в една група с компанията-производител или доставчик, той би защитавал интересите на тази група. Ако обаче инфраструктурата за пренос се притежава от независима компания, би било естествено, тя да позволи на възможно най-голям брой компании да използва съоръженията ѝ, за да извлече повече печалби.

Привържениците на идеята смятат, че повишената конкуренция между енергийните компании ще доведе до повече избор за потребителите и повече инвестиции в инфраструктурата.

Сред най-големите критици на "отделянето" бяха България, Германия, Франция, Австрия, Гърция, Латвия, Люксембург и Словакия. Според тях разделянето не е правомерно и би имало негативни социални последици. Вместо това те предложиха "юридическо отделяне" - система, при която компаниите могат да запазят дела си в преносните мрежи, но гарантират "ефективно разделение на интересите".

Критики към сегашната ситуация

Докладчикът на Парламента по темата - италианският депутат от Съюза за Европа на нациите Romano Maria La Russa остро критикува сегашната ситуация на газовия пазар, посочвайки, че тя не е добра за потребителите. "Сметките за газ са неясни за хората.". Той настоява за повече избор и за по-пълна информация за доставчиците.

Отражение върху цената

Налице са опасения, какво ще се случи с цените на либерализирания пазар. Според статистиките на Евростат от 1998 година насам цените на либерализирани пазари като испанския, холандския или британския са нараснали само с 6 на сто, за разлика от другите пазари където има ръст до 30 процента. В същото време обаче, източниците на доставка и данъците съставят по-голямата част от цената, а при високите цени на горивата това може да има сериозно влияние.

"Клаузата Газпром" за защита на енергийната сигурност на ЕС

Според Romano Maria La Russa особеното предизвикателство на газовия пазар е свързано със зависимостта, що се отнася до сигурността на доставките на газ.

Някои страни, между които България, Словакия и Финландия са почти стопроцентово зависими от газ от Русия, за Германия този процент е 39 на сто, а за Франция - 26 на сто. В същото време чужди компании като например руската "Газпром" контролират все по-голям брой газопроводи.

Това е причината в директивата да се включи специална клауза (т.нар. клауза "Газпром"). Целта е да се предотврати масово разпродаване на стратегически енергийни активи на ЕС и да се гарантират равни условия за всички.

В случай, че една компания иска да купи дял в оператор за пренасяне на енергия, споразумение между Брюксел и съответната страна трябва да гарантира, че европейски компании също ще имат правото да направят същото. Правилата за отделяне би трябвало да се отнасят и до чуждестранната компания.

Предвидено е и създаване на специализирана европейска агенция за по-добра хармонизация на законодателните рамки на 27-те държави-членки.

ЕП подкрепи либерализацията на пазара на газ

Европейският парламент прие на 9 юли доклада относно либерализирането на газовия пазар в ЕС. Според него държавите-членки могат да избират между пълното разделяне на собствеността или предложени нов модел на "независим преносен оператор", който се стреми да отговори на исканията на осем страни, сред които е и България.

Парламентът гласува по два доклада за вътрешния пазар на газ на Romano Maria La Russa (СЕН, Италия) и за условията за достъп до газопреносните мрежи на българския депутат Атанас Папаризов (ПЕС)

Първоначалното предложение на Комисията даваше две възможности на държавите-членки: разделяне на собствеността (на производителите и на преносните мрежи) или запазване на собствеността върху интегрирани предприятия за доставка и пренос, ако контролът над преносната система е предаден на независим орган.

На 6 юни Съветът предложи нова алтернатива на разделянето, т.нар. Независими преносни оператори (НПО). Този модел позволява на компаниите-доставчици да запазят собствеността си върху мрежите, но ги задължава да спазват правила и да въведат структури, които гарантират операционната им независимост.

Депутатите подкрепиха разделянето и модела НПО като единствена негова алтернатива. Те включиха редица гаранции за подsigуряването на интересите на всички участници, като например независими довереници, орган за надзор и програми за равнопоставеност.

Повече права за потребителите

Депутатите приеха някои поправки с оглед защита правата на потребителите. Според тях потребителите трябва да имат:

- право да сменят доставчика си на газ без такси за това;
- право на компенсация, ако качеството на предложената услуга не покрива определени критерии (като например неточни или забавени сметки);
- достъп до информация за своите права чрез сметките и интернет страниците на газовите компании;
- достъп до информация за процедурите, които трябва да се следват в случаи на спорове;
- право да бъдат информирани поне на всеки три месеца за своето действително потребление и разходи за газ;
- достъп до интелигентни електромери в срок до 10 години от влизането в сила на настоящата директива.

Както при гласуването върху електрическия пазар, и тук депутатите повдигнаха въпроса за специфични мерки за защита на т.нар. "уязвими потребители". Държавите-членки трябва да вземат адекватни мерки, които да доведат до реално намаляване на броя на "лицата, които страдат от енергийна бедност" (битови потребители, които не могат да си позволят да отопляват дома си на приемливо равнище).

Зелена светлина за либерализирането на пазара на електричество и газ в ЕС

Либерализирането на европейските пазари на електричество и газ ще продължи, като същевременно правата на енергийните потребители ще бъдат засилени, благодарение на приетия днес в Страсбург компромис между депутатите от ЕП и чешкото председателство на ЕС по т.нар. трети енергиен пакет.

Европейският парламент прие днес с голямо мнозинство законодателните текстове от третия енергиен пакет, като държавите членки ще разполагат с година и половина, за да приложат повечето от новите правила.

Разделяне на производителите и доставчиците от операторите на преносни системи

Според приетите текстове държавите членки ще могат да избират между три различни предложения за отделяне на производството и доставката на електричество и природен газ от експлоатацията на мрежата за пренос:

пълно отделяне на собствеността върху преносната инфраструктура;
създаване на независим оператор на система (НОС);
създаване на независим преносен оператор (НПО).

Пълното разделяне на собствеността означава, че интегрираните енергийни компании ще трябва да продадат своите мрежи за пренос на газ и електричество, създавайки по този начин отделни оператори на преносните системи, които да поемат всички експлоатационни операции по мрежата. В същото време компаниите за производство и доставка няма да имат право да притежават мажоритарен дял от оператор на преносна система.

С други думи, енергийните предприятия няма да имат право да упражняват контрол над производството или доставката на електричество и газ и едновременно с това да упражняват пряко или непряко контрол върху преносната инфраструктура.

Според другите два алтернативни варианта - създаване на НОС и НПО, енергийните компании ще могат да запазят собствеността върху своите мрежи за пренос, осигурявайки ефективно разделение на интересите чрез строги правила за активите, оборудването, персонала и т.н.

За да се продължи либерализирането на енергийния пазар, държавите членки могат да задължат енергийните компании да предадат управлението на преносната мрежа на независим оператор на система (НОС) – предприятие или орган, различен от компанията-собственик.

Третата опция - НПО модела - запазва интегрираните компании за доставка и пренос, но ги задължава да спазват определени правила, които да гарантират, че тези две части на компанията оперират независимо една от друга:

създаване на "надзорен орган", който да е съставен от представители на енергийната компания, на акционерите на трети страни и на оператора на преносна система и който да взема решения, "които могат съществено да повлияят върху стойността на активите на акционерите в оператора на преносна система" (одобрение на годишните финансови планове, ниво на задлъжнялост и размер на дивидентите);

програма за съответствие, в която да се определят мерки за недопускане на дискриминационно поведение;

"отговорник по съответствието", който да наблюдава изпълнението на програмата за съответствие;

мениджърският екип на оператора няма право да работи за компанията за доставка и производство в рамките на три години преди и четири години след като е работил за оператора на преносна система.

По-големи права за потребителите

Депутатите от ЕП работиха активно и в крайна сметка успяха да постигнат гарантиране на по-големи права за потребителите. Новото законодателство осигурява следните права на потребителите на енергия:

да сменят своя доставчик на газ или електричество в рамките на три седмици и без допълнителни такси;
да получават окончателна изравнителна сметка не по-късно от шест седмици след смяната на доставчика;
да получават всички необходими данни за потреблението на газ и електричество;
да бъдат информирани относно дела на различните енергийни източници в общия енергиен микс на доставчика;
създаване на независим механизъм за ефикасно обработване на жалби и извънсъдебно уреждане на спорове, като например омбудсман по въпросите на енергетиката или орган на потребителите;
компенсации и възстановяване на суми, ако не се спазва качеството на договорената услуга (включително неточно и забавено фактуриране);
предоставяне на информация относно правата на потребителите, които да бъдат "ясно съобщени" чрез получаваните сметки или на уебсайтовете на енергийните компании.

Комисията от своя страна трябва да създаде "ясен" контролен списък за потребителите на енергия, съдържащ практическа информация относно техните права.

След извършването на съответната икономическа оценка, най-малко 80% от потребителите трябва да имат достъп до интелигентни измервателни системи до 2020 г.

Правила за компании извън ЕС

Законодателният пакет съдържа разпоредби, които да предотвратят контрола над преносните системи или над техните собственици от компании извън ЕС, докато те не гарантират, че отговарят на определени условия. С други думи, националните регулатори могат да откажат сертифициране на оператор на преносна система, контролиран от "лице или лица от трета държава", ако:

компанията не отговаря на изискванията за разделяне на собствеността;
нейното навлизане на европейския енергиен пазар представлява риск за сигурността на доставките на енергия за ЕС.

Държавите членки ще разполагат с три години и половина, за да приложат разпоредбите, отнасящи се до компании извън ЕС.

Гарантиране на предоставянето на универсални услуги

Според новото законодателство държавите членки трябва да гарантират, че всички битови клиенти и при необходимост малките предприятия (с по-малко от 50 служители и годишен оборот под 10 млн. евро) се ползват от универсална услуга, т.е. правото да им се доставя електроенергия с определено качество на "разумни, лесно и ясно съпоставими, прозрачни и недискриминационни цени".

Защита на уязвимите потребители

По инициатива на Европейския парламент новото законодателство съдържа специални мерки за т.нар. "уязвими потребители" на енергия. Държавите членки трябва да предприемат "подходящи мерки" за борба с енергийната бедност, като например създаване на национални планове за действие в областта на енергетиката и социални помощи, за да гарантират необходимите доставки на електроенергия за уязвимите клиенти или подкрепа за увеличаване на енергийната ефективност.

Според приетите текстове, "при всички случаи държавите членки следва да гарантират необходимата доставка на енергия за уязвимите клиенти", което включва забрана за изключване от мрежата на тези клиенти в "критични моменти".

Засилено регионално сътрудничество при опасност от нарушаване на доставките на газ

В двете директиви и трите регламента, съставляващи третия енергиен пакет, се съдържат и следните други мерки:

създаване на Агенция за сътрудничество между енергийните регулатори, която да определя "необвързваща рамкова насока";

на основата на тази рамкова насока Комисията трябва да създаде задължителни мрежови кодекси за процедурите при спешни ситуации;

създаване на Европейски мрежи от оператори на преносни системи на електроенергия (ЕМОПСЕ) и газ (ЕМОПСГ), които да прилагат мрежовите кодекси;

задължение за операторите на преносни системи да представят всяка година на националните регулаторни органи 10-годишен план за развитие на мрежата;

мерки за подобряване на регионалното сътрудничество между различните национални регулаторни органи, особено при ситуации, които "водят или има вероятност да доведат в краткосрочен план до сериозно нарушаване" на доставките на газ;

мерки за засилване на независимостта на националните регулаторни органи.